

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődék a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDAK:	Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság, Hold-utca 7.	Klauber és Singer 0-utca 5.	Zeisler M., István-tér 17.
I. KERÜLET (VÁR).	Pallas, irodalmi és nyomdai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorotya-utca 14.	Krömer Alajos, Gyár-utca 20.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Kunoss Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.	»Budapesti Hirlap« nyomdája, Rókk Szilárd-utca 4.
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	Preszburg Frigyes, Arany János-utca 21.	Löbl Dávid, Andrassy-út 19. és Szerecsen-utca 24.	Fritz Ármin, József-körút 5.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS).	Süsz Dávid, Haltér 5.	Quittner József, Váczi-körút 18.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	»Magyar Nyomda«, Józsefvárosi könyvny. (Tulajd.: Maurer Adolf). József-körút 60.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Ullmann József, Régi posta-utca 4.	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 9.	Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18.	Ózv. Borúth Elemérné Mozsár-utca 8.	Weissenberg Ármin, Eszterházy-utca 16.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Gyapju-u. 6. sz., Vadász-utca sarkán.	Munk Lajos, Király-utca 58.	IX. KER. (FERENCZVÁROS).
Wacker F., Lánchíd-utca 17.	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Weiszmann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	Bartalits Imre, Üllői-út 25. »Köztelek«.
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	Bendiner A., Arany János-utca 18.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.	Vayda és Hamburger, Nádor-utca 19.	Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kemnitzer-utca 6.	Pitzger Izidor, Kazinczy-utca 35.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Adler és Társa, Bálvány-utca 2.	Bielitz és Waldner, Király-utca 6.	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	X. KER. (KÖBÁNYA).
Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20.	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Bróza Ottó, Váczi-körút 17.	Pollacsek Mór, VI., Váczi-körút 5.	Első köbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Athenaeum, irod. és nyomdai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3.	Hornvánszky Viktor, Arany János-utca 1.	»Corvina«-nyomda (Schlesinger Ignác), Révay-utca 14.	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	BETŰÖNTÖDÉK:
Buschmann Ferencz, Koronaherczeg-utca 8.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váczi-körút 34.	Fővárosi könyvnyomda-vonalozó- és könyvkötő-részvény-társas., Podmaniczky-utca 37.	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.	Fink Béla, Szerecsen-utca 17.	Deutsch József, Károly-körút 7.	Athenaeum, IV., Ferencziek-tere 3.
Fanda József, Aranykéz-utca 5. (zárva).	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Garai Mór, Károly-körút 3.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Dessewffy-utca 32.
Gansel Zsigmond, Károly-utca 18.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Heimlich Jakab, Király-utca 47.	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 3.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.	Herrman Ignác, Laudon-utca 10.	Hunniá-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Fischer és Mika, VII., Király-utca 83.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.	»Kosmos« műintézet, kö- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	Löbl Mór, Király-utca 13.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.	Löw Ede, Váczi-körút 80.		Propper Leó, Erzsébet-körút 22.	Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.
Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.	Löwy és Fischer, Nádor-utca 17.		»Petőfi-könyvnyomda«, Dohány-utca 9.	Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, V., Hold-utca 7.
Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Márkus Samu, Gyapju-utca 6.			

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

Ada. Berger Adolf.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők Béla.	»Pannonia« könyvnyomd. (tulajd. Haar és Raab)	Kis-Várda. Berger Ignác.	Munkács. özv. Blayer Pinkászné fia Farkas Kálmán.
Aisó-Kubin. Schneider Dezső.	Debreczen. »Csokonai« nyomda- és kiadó-részvény-társaság. »Debreczeni Ellenőr« ny. »Debreczeni« nyomda- részvény-társaság.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	Kolozsvár. Gombos és Sztupjár. »Ellenzék« nyomdája. Gámán János Örökösei. Horváth Géza. »Közművelődés« nyomda. Lehmann V. Sándor. »Magyar Polgára« nyomd. Polcz Albert. Stratzinger G.	Muraszombat. Grünbaum Márk.
Aisó-Lendva. Bozzay P.	Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf. Gyulafehérvár. Püspöki lyc. nyomda. Voltz H. Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula. Hajdu-Böszörmény. Maróczy M. József.	Komárom. Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignáczné. »Petőfi«-nyomda. Spitzer Sándor.	Nagy-Atád. Günsberger Antal.
Apatin. Szavadill József.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer. Detta.Heldenwanger József.	Halas. Práger Ferencz.	Körmend. Részvény-nyomda. Körmöcbánya. Joerges A. Özv. és fia.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Keresztes Ferencz »Hala- dás« nyomdája. Klein Lipót.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Hátszeg. Stern Mór.	Köszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Becskerék. Grcsics I. Pleitiz Fer. Pál Utóda (dr. Brajler L. és Mayer R.). Scheinberger Ignác.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Devecser. Rosenberg Zsigmond.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria« nyomda. Kanitz G. Lévai Fülöp.	Kula. Berkovics Márkus. Kún-Szt-Márton. Sima F. fiókja. Kún-Szt-Miklós. Bors Károly.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Ditró. Ditró és Szárhegy közsé- gek nyomdája.	Holics. Hotascha J.	Léva. Nyitrai és Társa. Lippa. Povázsay Sándor. Zách József.	Nagy-Enyed. Wokál János.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Dombóvár. Első dombóvári könyv- nyomda és papírszergyár.	Huszt. Mermelstein Fülöp.	Liptó-Szt-Miklós. Steiner Izidor.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics József. Weiss L. és F.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Duna-Szerdahely. Goldstein Józsuá. Adler Netti.	Igló. Schmidt József.	Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond és Társa. Turóczy Zsigmond.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Eger. Érseki lyc. nyomda. Egri könyvnyomda-rész- vény-társaság. Kohn Dávid.	Ipolyság. Neumann Jakab.	Losoncz. »Kármán« részvény-társ. Roth Simon.	Nagy-Kikinda. Jokly L. Milenkovits István.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Eperjes. Hedy Bertalan és Stehr D. Kosch Árpád.	Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza.	Lugos. Traunfellner Károly. Wenczelly J. és Fia. Weisz Hermann.	Nagy-Körös. Ottinger Ede.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Érsekujvár. Winter Zsigmond.	Kabold. Deutsch Mózes.	Magyar-Óvár. Czéh Lajos.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kalocsa. Werner Ferencz. Malatin Antal.	Makó. Gaál László. Neumann József.	Nagy-Rócze. Künstler Soma.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Gerenday József »Hunnia«- nyomdája. Laiszky János. Tábor Adolf.	Kaposvár. Hagelmann Károly. Jancsovics Gyuláné. Kéthelyi Miksa. Magyar János.	Malaczká. Wiesner Testv.	Nagy-Röcse. Künstler Soma.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Fehértemplom. Wunder J.	Kapuvár. Buxbaum József. Fieler Hermann.	Mármaros-Sziget. Mayer és Berger. Blumenfeld és Dávid. Részvény-nyomda. Viski Balázs Lajos.	Nagy-Salonta. Reich Jakob. Adler Jakob.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Karánsebes. Oréhoja Antal. Karánsebesi gör. kel. róm. egyházmegye nyomdája.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Nagy-Szeben. Krafft C. Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Fertő-Nezsidér. Horváth B.	Karczag. Szódi Miksa.	Medgyes. Reissenberger G. A.	Nagy-Szt.-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jeruscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litogra- fico Fiumano.	Kassa. Özv. Lippóczy Józsefné. Bernovics Gusztáv. Ries Lajos. Werfer Károly. Nemes F. (betűöntővel is bír).	Mezőtúr. Gyikó Károly.	Nagy-Szőllős. Schwartz Béla.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Fogaras. Thierfeld Lipót.	Kecskemét. Sziládi László. Tóth László. »Pannonia« nyomda.	Mindszent. Goldstein Mór.	Nagy-Szombat. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özvegye.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Galánta. Első galántai könyv- nyomda és papírraktár.	Kézsmárk. Kling János. Sauter Pál.	Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Galgócz. Sterner Adolf. Seidl Jakob.	Kézthely. Nádai Ignác. Farkas János.	Módos. Staits György.	Nagy-Várada. Berger Sámuel. Freund L. Laszky Ármin. Láng József és Társa. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti« nyomda r.-t. Pauker Dániel.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Gyoma. Kner Izidor.	Király-Helmecz. Klein József.	Mohács. Blandi János.	Német-Bogsán. Zeier J.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog Á. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Czell. Menyhárt Julia.	Mokrin. Hegeüs Ferencz.	Német-Palánka. Kristofek József.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Róthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. Polgár Bertalan.	Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József.	Moór. Márián György.	Nyiregyháza. Kalina József. Jóba Elek. Piringer János.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 SZEPTEMBER

9. SZÁM

Nyomdászati apróságok.

II.

Valamint általában és egyes alkalmaknál sincsen szabály kivétel nélkül, ugy a nyomdászathoz is igen sok esetben mellőzni kell a merev szabályokat, a melyektől még a leggyakorlottabb szakembernek is el kell térnie.

A szabályoktól való ilyen eltérések fordulnak elő különösen a borítékok, kártyák, számlák, levélfejek (oldalléczekkel vagy a nélkül) stb. szedésénél, szóval a kisebb accidens-munkáknál, a melyeknél egészen új irány kezd lábra kapni szakunk mezején.

Például egy korrekttől dőlt vagy görbitett sor szedésére most már kevés gondot fordít a szedő és csupán a címek esnek el természetesen a kivétel alól és lesznek megkimélve e szabályoktól.

Mint tudjuk, az ugynevezett szabad irány legelső sorban Amerikában és Angolhonban kapott lábra, azután polgárjogot nyert Németországban is és nemsokára Ausztria-Magyarországban is kultiválni kezdték ez irányt.

Ugy találjuk, hogy régebben készült némely nyomtatványokon is többé-kevésbé hódoltak a különböző iránynak az akkori nyomdászok, de oly mértékben, a mint ma hódolnak az ugynevezett szabad iránynak az egész kontinensen, a nyomdászok történetében nem találunk példát.

A betűöntődék szabad irányú termékeikkel, a melyeket a szakembereknek bemutatnak, mindenestre háládatos talajt hódítottak meg. Az accidens-szedőknek is nagyon megkönnyítették munkáját a szabad irányú termékekkel; természetesen az illető szedőnek e termékekkel tudnia kell bánni és hol való fölhasználhatóságát is értenie kell, mert mihelyt a szabad irány termékeivel valamely dolgot túlságosan fölciczomázunk, szem elől tévesztjük a szabad iránynak tulajdonképeni rendeltetését.

Egy régi és igaz szabály tehát, hogy mentől egyszerűbb valamely nyomtatvány, annál tetszetősebb és kellemesebb a hatás, melyet általa elérünk.

Ez alkalommal csupán a különböző lap-fejek és borítékok fölött óhajtott szemlét tartani, de már e helyt is a leggorombább tévedések állanak szemben a legpurifikáltabb izléssel, s az előbbit még szaklapoknál is sajnálattal látjuk nyilvánulni; a fej

túlságos megterhelésében találják némelyek kedvüket. Természetesen sokszor áll az az eset, hogy a kiadó és szerkesztő kívánja, hogy a lap feje mennél tömörebb legyen, azon hiedelemben, hogy ez a közönség érdekében történik. De épp ily alkalmakkor kell a szedőnek tiszta fogalmat nyújtania a lapfej tulajdonképeni rendeltetéséről és a szerkesztőnek magyarázatot adnia arról, hogy a minden pompa és cziczoma nélkül szedett lapfej a legelegánsabb, mert annak a betűnek, a melyből a lap feje szedetik, ki kell fejeznie egyszerűsmind a lap irányát is. Természetesen nincs kizárva, hogy a lap szövegét ezért alkalmas emblemákkal ne díszítsük és illusztrációval aránylagosan ne tarkítsuk; ezzel azt óhajtuk mondani, hogy a szedő, a mennyire lehet, ügyet vessen arra, hogy a fej tetszetős alakja által az olvasó közönségre mintegy érdeket keltőleg hasson, hogy az látva a fejet, mintegy kedvet kapjon az egész lap elolvasására.

A mit fönnebb a lapfejekről elmondottunk, az különben is a hírlapirodalom legrégebb termékeiből is nyilvánvaló. Már a régi időben is gondot fordítottak nemcsak a tartalomra, de a lap címének, vagyis a lapfej betűjének megválasztására. A lap fejről az első pillantásra leolvashattuk, hogy a lap politikai, kereskedelmi, tudományos vagy szépirodalmi tartalmú-e. Ha eleink már ismerték az e részben követendő szabályt, mennyivel inkább követelhetjük e szabály ismerését a mai modern nyomdásztól, a kinek szigorúan alkalmazkodnia kell az e tekintetben előirt szabályokhoz és mellőznie kell azt, a mi fölösleges, cziczomás.

A táblázat-szedőkre is többször koczkáztattuk azt a megjegyzést, hogy azok a táblázat-szedésnél kínáló előnyöket nem tudják a saját hasznukra fordítani. Három évtizeddel ezelőtt a szedőnek még nagyon kevés előnyt és alkalmat adtak a betűöntődék arra, hogy munkájukat minél gyorsabban végezzék.

Öregebb szedőink a megmondhatóinak, minő rengeteg előnye van például egy mostani, az ifjabb generációiból kikerült tábla-szedőnek a régiek fölött. Mert ezek előtt szinte hihetetlenül hangzik az, hogy a régi időben nem dolgoztak réz-lineákkal, mint most, mert akkor a rézlineáknak a nyomdában nyoma sem volt, az úrpótló és térszó pedig egyetlen és szisztemátlan volt ugyanarra, hogy fa- és kártyapapírtérzőket használtak, hogy rendes és használható legyen a szedés. A régi időben a szedőnek magának kellett

a táblázathoz szükséges lineákat vágnia és az összeillesztés, a faragás akkor még zsebkéssel történt. A munka tehát korántsem volt oly könnyű, mint ma, a mikor annyi sok praktikus és a munkát gyorsító anyag könnyebbiti a szedő munkáját.

Daczára ennek azonban, vannak szedők, a kik még a most rendelkezésükre álló anyaggal sem tudnak boldogulni és tiszta munkát végezni és azt hiszik, hogy akkor cselekszenek leghelyesebben, ha a táblázat-szedésnél az általánosan elfogadott, ósdi szabályokhoz alkalmazkodnak. Pedig éppen a táblázat-szedés az, a melynél legelső sorban el kell térnünk a szokásos szabályoktól. Vegyünk például egy olyan táblázatot, a melyhez a vízszintes vonalakat külön kell szedni. Ily esetben magát a táblát egy-két térzővel mindig szélesebbre kell szednünk, mint a minők a vízszintes vonalakat, hogy ezek a nyomásnál pontosan a két szélső bekerítő vonalra essenek és hogy se e vonalakon túl ne menjenek, se pedig hogy rövidebbek ne legyenek, mint a táblázat szélessége. Ezért kell a táblázatot egy-két térzővel szélesebbre szedni — a követelmények szerint — de a vízszintes vonalakat a rendes szélességre (a két térzőt nem számítva) rendes számítással szedni.

Sok szedőnek — különösen azoknak, a kik a táblázat-szedésben még újonczok — az a szokása, hogy rovatos táblázatok szedésénél a lábat a fej után számítja és a táblázat szedése közben jönnek rá arra, hogy mennyi akadálylyal kell megbirkóznia. Áll ez különösen oly táblák szedésénél, a melyeknek szövege colonelből, borgisból vagy más egyenetlen öntésű betűfajból van szedve. Ily esetben tizenhatoddal történik sokszor a számítás és oly rovatoknál, melyekben ismétlések fordulnak elő a beszédett hasábokban (mint például a súly- és árjelzésnél, méter, kilogramm, forint, korona, márka stb. stb.) sok kellemetlen akadálylyal kell a szedőnek megküzdenie a sorok kizárásánál, de különösen akkor, ha a szedő a táblázat lábát a szisztematikusan kiszámított fejhez alkalmazza. Ez esetben el kell térni a szabálytól és a fejet a láb után szedni, mivel ez a szedő munkáját nagyon megkönnyíti. A gyakorlott táblázat-szedő ezt tudni is fogja és e tekintetben bár nem szorul instrukcióra, de mégis sok szedőnél hiányzik a kellő rutin e tekintetben. Alkalom adtán majd jelképileg is bemutatunk ily táblákat okulás kedvéért.

Sokszor ráutaltunk már egy más esetre is, mely sokak által figyelmen kívül hagyott, de a mely megérdemli különösen az ifjabb szaktársak figyelmét. És ez a táblázat-fejek szedése. Ha csak lehet, a táblafej szövegét szedjük vízszintesen, ne pedig fektetve; inkább vegyünk apróbb betűfajt és a rovatokat szedjük két-három sorba, mint hogy megnehezítsük a laikus olvasó és hivatalnok munkáját az által, hogy a táblázat kitöltésénél fejét ide-oda forgassa.

A jó táblázat-szedő munkája nem kevesebb gyakorlottságot igényel, mint például a kitűnő, művészettel dolgozó accidens-szedőé. Mert előbbtől is megkivánjuk az exakt munkát, a pontos számítását épp úgy, mint utóbbtól a csinos, szép alkotást. De valamint mindenütt, úgy itt is a *gyakorlat* segít jó munkássá lenni.

A táblázat-szedés, de a táblázat maga is különben annyiféle, mint az accidentia maga és minden accidens-szedőnek egyuttal gyakorlott tábla-szedőnek is *kellene* lennie. Ezt csak azért említjük meg, mert már tapasztaltuk, hogy sok »művész« a táblázat-szedésben nagyon hátramaradt s mikor ily munkát bizunk reá, zavarba jön és ide-odakapkodása által árulja el tudatlanságát, mivel idősebbekhez instrukcióért fordulni szégyel, mert »mindent tud«.

Egy szedőnek pedig nem szabad semmiféle munkától megijednie, hanem minden alkalmat fel kell használnia arra, hogy szakunk minden ágában kiképezze magát. A mit a gyakorlatban nem tudott elsajátítani, azt igyekezzék teoretikus úton elsajátítani. Mert: a jó pap holtig tanul.

A szakunk körében előforduló sok dologról óhajtunk még ezután is beszélni. De nem ártana, ha szakmánk művelői is tollat fognának és több érdeklődéssel viseltetnének a szakirodalom iránt. Az alkalom nézeteiket kifejtteni megvan, csak az akarat hiányzik ehhez sokakban. Pedig annak nem vallja kárát senki, ha ismereteit szakmája terén öregbíti, hozzászól olyan dolgokhoz, a melyekhez kétely fér és a melyet ellenkezőleg hisz megoldhatónak. Több érdeklődést, uraim, sokkal többet szakmánk iránt! Minden téren, minden szakmában többet és többet igyekeznek tanulni, nekünk pedig különösen sokat kell tanulnunk, hogy nyomában lehessünk a szakmánk terén előrehaladt külföldnek!

—r—n.

Az Újvilágból — vissza.

Lipce, 1893. augusztus hóban.

Igen tisztelt szerkesztő ur!

Az »Északamerikai Egyesült-Államok« nyomdájának legnagyobb részét megtekintettem és végtelen csodálkozásomra semmiféle újabb, szembetűnőbb felfedezésre nem tudtam szert tenni. Elmultak már azok az idők, vagy talán helyesebben, soh' sem voltak, mikor az európai nyomdásznak Amerikából kell az újításokat hazahoznia. Egy nagy, végtelen nagy világrészszel van dolgunk, melyben semmihez sem értenek oly kitűnően jól, mint a »reclam«-hoz, a lárma csinálásához. Minden humbug, minden schwindli, melyhez még az amerikai ember végtelen elkapatottsága járul, a ki szentül meg van győződve arról, hogy hazája határain túl minden az elmaradottságban tengődik és hogy Amerika van hivatva az emberiséget megmenteni. Ideje már, hogy szemébe mondjuk a világnak az igazságot! Mire való folytonos szépítgetése mind annak, a mi amerikai!

Az amerikai kereskedő üzlete alapításánál első és főgondját a hirdetésre fordítja. Ez képezi a befektetési tőkének legalább felét. Hisz közismeretű azon amerikai motto, mely meghagyja, hogyha valaki egy fél milliót kíván nyerni, akkor előbb fordítson egy milliót hirdetésre. Teljesen mellékes dolog azonban, vajjon az előállított és eladásra kerülő árú jó-e vagy rossz; ha jól

van hirdetve, akkor keletje is lesz! Csak egy rövid példával kívánom a dolgot jobban megvilágítani. Egy éve, hogy egy newyorki cég »Admiral« névvel ellátott cigarettákat hozott forgalomba. Tessék végigutazni az északamerikai államok területén New-Yorkból San Franciscóig és az egész útvonalon, minden egyes városban, kocsikon, ablakokon, falakon avagy külön a szabad mezőn felállított táblákon az »Admiral« szóval találkozunk, melyet 10—14 színben és gondos kivitelben készített plakátok ajánlanak. Az illető cég egy évi fennállása óta már háromezrezer forintot költött hirdetésekre. A cigaretta maga gyönyörűen csomagolva és minden egyes csomag külön arczkép-melléklettel jön forgalomba és oly rossz, hogy az ember majd felfordul tőle. És mégis mindenki megveszi! San Franciscóig daczoltam; ott azonban már magam is vágytam megízlelni, hogy vajjon milyen is az az »Admiral« cigaretta!

Nos hát! a mi áll a cigarettákra, ugyanaz ráolvasható a nyomdákra is. Ha itt nálunk végignézzük a felette pazar kivitelben nyomott próba- és mintakönyveket, szent áhitat szállja meg lelkünket és titkos vágyódást érzünk csak egyetlen egyszer is beléphetni egy amerikai műnyomda szentélyébe! Vagy kétszáz nyomdát végignéztem és minden egyes intézetben több órai időt töltöttem, de bizony csak ugyanazt láttam és tapasztaltam, a mit már idehaza tudtam. Egy körülmény mégis megnyerte tetszésemet és e tekintetben tényleg az amerikaiak felülmúlják az öreg Európát. Az amerikai munkás ugyanis bámulatos önállóság felett rendelkezik. A »Help yourself« vagyis »Segits magadon« amerikai elv talán sehol sem jut oly pregnans kifejezésre, mint éppen az amerikai munkásnál. A házi-szolgálat az igazgatóság a nyomda minden egyes tagja arra irányozza főfigyelmét, hogy szakmájában a lehető legnagyobb tökélyt elérje. Nem vár parancsot, nem dolgozik csak azért, mert az időt agyon kell ütni, hanem törekszik a lehető legjobban a lehető legtöbbet végezni. Nagyban hozzájárul ennek megvalósításához a darabmunka, mely ugyszólván mindenütt alkalmazásban van. Szedés, nyomás, rajzolás, metszés stb. stb., még a betűöntés is darabszám szerint lesz fizetve.

Testet és lelket nem kímélő 10 órai folytonos munkában az amerikai nyomdász felülmúlja az európaiat, de a productumok bizony alig közelítik meg például a remek angol termékeket.

A nyomdai iparral összeköttetésben álló többi iparágak — a betűöntést kivéve — bizony még gyermekkorukat élik és nagyrészt az »Importeur«-ök jótékony működésére vannak utalva. Általánosságban bátran elmondható, hogy a mi jót Amerikában találunk, az importált. Ha a lakosságot foglalkozások szerint összeállítanók, kislülne, hogy az emberek fele a bevételből él.

Igen, a papiripar terén akadunk ugyan papirgyárakra, melyek főleg New-York közelében és a Niagara vizesés mellett levő kis városkában, »Niagara-Fall«-ban, folytatják működésüket; csak hogy ezek a gyárak ugyszólván kizárólag karton és csomagoló papiros előállításával foglalkoznak. A finomabb papirosok Európából lesznek importálva. Ugyanez áll a festékgyárakra vonatkozólag, melyek bizony még nem is tengődnek.

A hangjegymetszés terén semmit sem találunk, mert az, hogy New-Yorkban három metszőre, St.-Louisban és Chicagóban 2—2-re és néhány nagyobb városban még egy-egy szál metszőre akadunk, az csak nem nevezhető hangjegyiparnak. Hozzáteszem még, hogy az amerikai hangjegy kiállítása, nyomása és külseje oly gyalázatos, hogy ritkítja párfját. Innen nagyon könnyen érthető, miért dolgoztatnak a nagyobb newyorki zeneműkiadók állandóan C. G. Röder lipcsei cégénél.

A litográfia terén azonban meglehetősen haladást találunk, a mi igen egyszerűen megmagyarázható. Az amerikai reklám-vágy nem elégszik meg a szerény külsejű könyvnyomdai produktummal. Lärmára van szükség és ezt sokkal hatásosabban, kiváltkép pedig olcsóbban érjük el a litográfia útján. Minden egyszerű hirdetés, például a helyiségváltoztatás, öt-hat színű plakátokon lesz a közönség tudomására hozva. És ha nem sikerül az újabb alkalmazásba vett több-színű könyvnyomdai nyomásnak tért nyernie olcsóság és tetszetőség által, úgy a könyvnyomda Amerikában rövid úton kizárólag a könyvek és újságok nyomására lesz utalva.

* * *

Búcsúzzunk Amerikától azon biztos tudatban, hogy ott sem jobbak és tökéletesebbek a nyomdai ipartelepek berendezésükre nézve! Egyedül talán abban különböznek, hogy a nagyobb nyomdák a sokszorosító iparágakkal összefüggésben álló összes üzletágakkal foglalkoznak és így űzik a papírkereskedést, könyvkiadást, könyvkereskedést stb. stb. is, a kisebb és legkisebb nyomdai cégek pedig minél nagyobb, minél hangzatosabb címek mögé bujnak. Így megtörtént velem, hogy a címéltáblán litográfiai és könyvnyomdai részvénytársaságot olvastam, és midőn az üzletbe beléptem, egy lábbal taposott kis könyvnyomdai és egy kézzel hajtott még kisebb litográfiai sajtóra akadtam.

Most ugorjunk egy nagyot és megérkezünk a sokszorosító iparágak Mekkájába, a híres Lipszébe. Annyi itt a nyomda, hogy az ember négy hétig folyton találna újabb-újabb intézetet és hogy végül azon törjük a fejünket, hogy vajjon a 300.000 lakos közül akad-e egy is, a ki nem volna vagy nyomdász, vagy hangjegymetsző, vagy litografus avagy legalább nyomdai gépek előállítója! A hosszas út végtelen fáradalmaitól teljesen kimerülve, csak rövid néhány napot szentelhettem itt a tanulmányozásnak és csakis a főbb és kiválóbb intézeteket látogattam meg. Első utam Krause Károly híres gépgyárába vezetett. Hatalmas, végtelen kiterjedésű termekben látjuk nyüzsögni a 700 munkást, kik évenként 3400 gépet készítenek. A gyár üzleti rendszabályaiból csak azt kívánom felemlíteni, hogy a kifizetés nem hetenkint, hanem csak minden két hétben történik és ekkor 18—20 ezer márkát tesz ki; az első hét végével csakis a végzett munka arányához bizonyos előleget adnak. Ezen rendszabály pedig azért alkalmaztatik, mivel a munkások mind darabszámra dolgoznak és az utánszámításnál a külön e célra alkalmazott két hivatalnok egy hét alatt nem készülhet el.

Most Breitkopf és Härtel hires nyomdájába mentem. Fájdalom! nem azt találtam, a mit a cég kiváló hire után vártam volna. Régi, összedülő félben levő, elhanyagolt piszkos ház négy emeletében vannak a gépek és hivatalok elhelyezve. Mindössze 27 könyvnyomdai és 4 könyvdai gép dolgozik, melyeket 30 lóerejű gőzgép hajt. 500 munkás van alkalmazva az összes hivatalokban és a gyárban együttvéve, kik közül vagy 30—40-en a hangjegymetszést űzik. A Breitkopf és Härtel cég egyedül jó kiadványainak köszönheti hírnevét, mert a szűk helyiségekben elhelyezett és régi mintára berendezett nyomda csöppet sem felel meg a modern igényeknek. A cég 1719-ben alapított és így 1894-ben üli meg 175 éves fennállását.

Innen: G. Eckhardt gépgyárába mentem, melyben mindössze 50 munkás dolgozik; de ezek mind speciális — mint köcsiszoló, lemezcsiszoló, nedvesítő stb. gépek — előállításával foglalkoznak és így a gyár megtekintésre igen érdemes.

Végül C. G. Röder, a hangjegymetszők atyjának nyomdáját kerestem fel és megtaláltam azt, a mit kerestem, hatványozott mértékben. Az öreg Röder már nincs az élők között, hanem az ő neve alatt Wolf, Reutsch és Reichl vezetik az üzletet, kiknek tulajdonát is képezi. A gyárban 700 munkás van alkalmazva, kik közül 200-an hangjegymetszéssel és 50-en rajzolóval foglalkoznak. Egy 125 és egy 75 lóerejű gőzgép hajtja a megszámlálhatlan litografiai és a 10 könyvnyomdai gépet. A könyvnyomdászat csak néhány év óta van berendezve és még messze jövőben éri csak el tökéletes felszerelését. 1896-ban lesz 50 éve, hogy a cég fennáll.

Dr. F. Zs.

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irta: Firtinger Károly.

13.

HORVÁT-SZLAVONORSZÁG.

A Dráván túli országrészekben csak a török nyűg lerázása után kezd művészetünk tért foglalni. Az azelőtti időben itt-ott feltűnő nyomdászok a vándornyomdászok osztályához tartoztak, kiknek működését ködös homály borítja.

Ily kőbornyomdász volt **Senjanin Gergely**, ki 1507-ben fordult meg

Zengg

városában; itteni működéséről csak egy horvát nyelvű könyvet hírunk. Szláv írók szerint Senjanin azután Fiuméba ment volna, ott az általunk is említett horvát munkákat állítván elő a modrusi püspök rendelkezésére; ez azonban csak pusztán föltevés; mert a fumei nyomtatványokon nincs kitéve a nyomdász neve.

Zágrábban

is feltűnt egy **Obenburgi Craft Hermagor** nevű vándornyomdász 1527-ben, kitől szintén csak egy munka maradt reánk: »Tabula peregrinationis Divi Pauli. Zagrabiae typis Hermagorae Craft ab Obenburgo 1527« czímmel.

Zágrábban az első állandó nyomdát **Vitezovics (Ritter)** Pál alapította 1690-ben. Vitezovics Zenggben született 1650-ben, † 1715. december 12-én Bécsben. Első, 1690-ben

megjelent nyomtatványának tárgya Cseszkovics Pál zágrábi kanonok halotti beszéde volt Erdődy Imre gróf fölött.

Vitezovics távozta után a nyomda a város kezére került. Mint művezető **Pallas Bertalan** említették, ki 1727-ig működött. E nyomda tűzvész martaléka lett 1769-ben.

Időközben a jezsuiták állítottak »akadémiai« nyomdát, melynek vezetői voltak:

Weitz János, 1730-ban.

Wessefi Vilmos Adalbert, 1742-ig.

A jezsuita-nyomda feloszlása után a zágrábi káptalan által szereltetett föl egy újabb nyomda; ebben mint művezetők szerepeltek:

Jandera Antal, 1769—73-ig.

Kotsche Károly, 1773—88-ig.

Azon időben még a következő nyomdászok nevei fordulnak elő zágrábi sajtótermékeken:

Rainer Antal, 1754-ben.

Härle Kajetán Frigyes, 1760-ban.

Cerauscheg X. Ferencz, 1764-ben.

1776-ban **Trattner János Tamás** bécsi nyomdász és könyvkiadó állít főknymdát, mely cézge alatt 1794-ig áll fenn

Novosel János 1795-től működik mint nyomdász egészen 1825-ig.

Ezt követte **Rossy József**, 1827-ig, kinek utóda

Suppan Ferencz volt, 1827-től 1854-ig.

1838-ban új nyomdát állított *dr. Gaj Lajos* horvát író; ezen üzlet ma is létezik.

Varasd

is egyike azon helyeknek, hol a nyomdászatot már igen korán gyakorolták. Itt állapodott meg **Hoffhalter Rudolf** is rövid időre, 1574-ben, vándorsajtójával, a közeli Nedcliczről jöve át, hol mint Zrinyi gróf nyomdája működött; továbbá 1585 tájott itt találjuk a folyton bolygó **Manlius Jánost**.

1587-ben egy **Pergossich János** nevű nyomdász is tűnik fel Varasdon, ki valószínűleg Manlius tanítványa.

Ezek után Varasd nem birt nyomdával egészen 1774-ig, mely évben **Trattner János Tamás** alapított nyomdát, mely több évig működésben is állott.

Azután, újabb szünet mulva, **Szangilla János** állít Varasdon újra nyomdát 1821-ben, melylyel 1831-ig működik.

Ekkor Nemes **Platzer József** lett a nyomda tulajdonosa; e nyomda maig fennáll »Platzer J. és fia« cég alatt.

Eszéken

a Sz. Ferencz-rendi szerzetesek tekinthetők a nyomdászat úttörőinek; de hogy tulajdonképen melyik évben alapították itt nyomdájukat, arról nincs biztos adatunk. Tény az, hogy 1776-ban **Divald János Márton** vette meg örök áron a szerzet eszéki nyomda-műhelyét, mely azután családja tulajdonában maradt az ötvenes évek clejéig.

1819-ben öröklés útján **Divald Márton Alajos** kezébe kerül a nyomda. Ennek elhalálása után özvegye, **Divald Julia**, vezeti az üzletet tovább.

Ez után pedig **Divald Károly** lett 1847-ben a nyomda tulajdonosa, míg nem az ötvenes évek első felében **Lehmann Károly** eszéki könyvkötő kezére jutott az üzlet, kitől viszont 1869 végével a jelenlegi tulajdonos, **Pfeiffer Gyula**, vette át.

Károlyvároson

Prettner János nyitott nyomdát 1840 tájott; a cég jelenleg is fennáll.

...

Befejezve ezzel hazánk 1849-ig működött nyomdászaiknak felsorolását, rövid összehasonlító áttekintést nyújtunk a nyomdák számáról évszázadok szerint.

Mátyás király idejétől egész 1848/49-ig összesen 94 helyen gyakoroltattott művészetünk, és pedig:

Budapest. Budán: Hess András	1472
Landerer János	1724*
Pesten: Eitzenberger Ferencz Antal	1758*
Zengg, Senjanin Gergely	1507
Zágráb, Obenburgi Craft Hermagor	1527
Vitezovics Pál	1090*
Nagy-Szeben, Ismeretlen nyomdász	1520
Heusler Márton és Wintzler Márton	1575*
Fiume, Ismeretlen nyomdász	1531
Karlitzky Lőrincz Alajos	1785*
Brassó, Honter János	1534*
Ujsgiget, Sárvár mellett, Abádi Benedek	1536
Kolozsvár, Heltai Gáspár	1550*
Magyar-Óvár, Huszár Gál	1558
Czéh Sándor	1836*
Debreczen, Huszár Gál	1561*
Nagyvárad, Hoffhalter Ráfáel	1565
Szenczi Kertész Ábrahám	1640
Szemináriumi nyomda	1745*
Gyula-Fehérvár, Hoffhalter Ráfáel	1567*
Abrudbánya, Székesfehérvári Karádi Pál	1569
Komját, Huszár Gál	1570
Alsó-Lindva, Hoffhalter Rudolf	1573
Eperjes, Ismeretlen nyomdász	1573
Redlitz Ferdinánd János	1775*
Sempte, Bornemissza Péter	1573
Nedelicz, Hoffhalter Rudolf	1574
Varasd, Hoffhalter Rudolf	1574
Trattner János Tamás	1776
Szangilla János	1821*
Besztercebánya, Scholtz Kristóf	1575
Tummler János József	1784*
Nagyszombat, Telegdi Miklós nagyprepost nyomdája	1577*
Pápa, Huszár Dávid	1577
Szepesváraljai Bernard Máté	1624
Streibig József	1788
Szilády Károly	1830*
Bártfa, Gutgesell Dávid	1578
Detrekő, Bornemissza Péter	1579
Rábok, Bornemissza Péter	1580
Galgócz, Mantskovits Bálint	1581
Német-Ujvár, Manlius János	1582
Szászváros, Sierban és Marian oláh diákok	1582
Monyorókerék, Manlius János	1587
Vizsoly, Mantskovits Bálint	1588
Szervestye, Faber Bonaventura	1591
Sicz (Német-Lövő), Manlius János	1592
Pozsony, Walo János	1594*
Keresztur, Manlius János	1598
Sárvár, Manlius János	1600
Simándon állítólag volt nyomda a XVII. század első felében.	
Kassa, Fischer János	1610*
Lőcse, Klósz Jakab	1614*
Csepreg, Farkas Imre	1620
Trencsen, Wocal János Venczel	1637
Tejfalu, Wecheliusz Szigmond	1638
Sárospatak, Fejedelmi nyomda	1650
Szentés József	1807*
Somorja, Wecheliusz András	1650
Kőszeg, Wecheliusz András	1651
Reichard Károly	1836*
Zsolna, Dadan János	1665
Csik-Somlyó, Kassai András	1670*
Loréto, Krausz Dávid	1670
Sopron, Dobner Sebestyén Ferdinánd	1673*
Keresd, Székési Mihály	1683
Szász-Sebes, Ismeretlen nyomdász	1683
Komárom, Tóltési István	1686*
Késmárk, Vitriarius Mátyás	1705
Puchó, Chrastina Dániel	1725
Győr, Streibig József Antal	1730*
Balázsfalva, Páldi Székely István	1744*
Kalocsa, Érseki nyomda	1749
Nagy-Károly, Szatmárnémeti Pap István	1754*
Eger, Royer Ferencz Antal	1756*
Szakolcza, Skarnitzl József Antal	1762*
Nagy-Ényed, Kiss György	1765
Temesvár, Heimerl Mátyás József	1769*
Vác, Ambró Ferencz	1770*
Medgyes, Sift János	1773
Pécs, Engel János József	1773*
Eszék, Sz. Ferencz-rendi szerzet nyomdája	1776*
Szombathely, Siess Antal	1776*
Besztercze, Lehmann Keresztély	1779

Maros-Vásárhely, Kapronczai Nyerges Ádám	1785*
Bihar-Diószeg, Medgyesi Pál	1788
Selmeczbánya, Sultzer Ferencz János	1789*
Ujvidék, Kir. gimnáziumi nyomda	1789*
Veszprém, Streibig József	1789*
Kismarton, Stotz Lipót János	1801*
Szeged (1567?), Grün Orbán	1801*
Marmaros-Sziget, Máramarosi Gottlieb Antal	1804*
Kismarton-Váralja, Hübschlin B. János	1806
Székesfejérvár, Szammer Mihály	1806*
Miskolcz, Szigethy Mihály	1810*
Rozsnyó, Mayer Károly József	1817*
Keszthely, Perger Ferencz	1818
Arad, Michek Antal	1819*
Esztergom, Beimel József	1822*
Kaposvár, Perger Sándor	1833
Nyitra, Neugebauer József	1835*
Károlyváros, Prettnér János	1840*
Kecskemét, Szilády Károly	1840*
Zala-Egerszeg, Megyel nyomda	1842*
Szabadka, Bittermann Károly	1844*
Szegzárd, Perger Sándor	1844*
Nagy-Becserek, Pleitz Ferencz Pál	1846*
Szatmár-Németi, Fuchs József	1846*
Ungvár, Ellinger János	1846*
Szarvas, Réthy Lipót	1847
Kézdi-Vásárhely, Tábori nyomda	1849

Ezen chronologiai összeállításban *-gal vannak megjelölve amaz évszámok, melyektől fogva az illető helyen hosszabb szünet nélkül létezett nyomda napjainkig.

Látjuk továbbá, hogy a XV. században csak egy nyomdával, a budaival, birtunk.

A tizenhatodik évszázadban azonban már 33 helyen tűnnek föl hosszabb-rövidebb időre a nyomtatósajtók.

A tizenhetedik század folyamán csak 31 helyen gyakorolják Gutenberg találmányát; ezen apadás azonban csakis látszólagos tévesztésnek mondható, mely a kulturális történetünkben oly nagy szerepet játszó *vándornomdászok* letünése által idéztetett elő, helyt adva az állandó jellegű nyomtatóműhelyeknek.

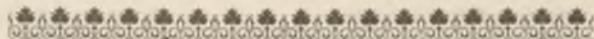
A tizennyolcadik évszázadban a nyomdahelyek száma felszökött 43-ra, a mi igen örvendetes haladásnak nevezhető, ha tekintetbe vesszük a censura nyomasztó súlyát, valamint a privilegiumokat és a bécsi kormány egyéb rendszabályzásait, melyek mind eme századnak képezék sajátosságát és akadályozták a szabad fejlődést.

1849 végével, mely időpont egyszerűs mind munkánknak is berekesztő idejét képezi, Magyarhon 56 különböző városban bírt 76 nyomdával; e nyomdák következő helyekre oszlottak fel:

Arad	2	Nagy-Szeben	4
Balázsfalva	1	Nagyszombat	1
Besztercebánya	1	Nagyvárad	1
Brassó	1	Nyitra	1
Buda	2	Pápa	1
Csiksomlyó	1	Pécs	1
Debreczen	1	Pest	8
Eger	1	Pozsony	4
Eperjes	1	Rozsnyó	1
Eszék	1	Sárospatak	1
Esztergom	1	Selmeczbánya	1
Fiume	1	Sopron	1
Győr	1	Szabadka	1
Gyulafehérvár	1	Szakolcza	1
Károlyváros	1	Szarvas	1
Kassa	2	Szatmár-Németi	1
Kecskemét	1	Szeged	1
Kismarton	1	Szegzárd	1
Kolozsvár	3	Székesfejérvár	1
Komárom	1	Szombathely	1
Kőszeg	1	Temesvár	2
Lőcse	1	Ujvidék	1
Magyar-Óvár	1	Ungvár	1
Marmaros-Sziget	1	Vác	1
Maros-Vásárhely	1	Varasd	1
Miskolcz	1	Veszprém	1
Nagy-Becserek	1	Zágráb	2
Nagy-Károly	1	Zala-Egerszeg	1

Helyreigazitásképp megemlítjük, hogy a nagyváradi Tichy-nyomdára vonatkozólag hozott értesítésünk (>Gr. Sz. f. évi április

havi füzetében) részben téves, a mennyiben Tichy Ákos családja nyomdáját 1872-ig bírta, ekkor Hollósy Lajos könyvkereskedővel lett társ, majd 1874-ben egészen Hollósy tulajdonába ment át. Hollósy Lajos fiának, Jenőnek adta át a nyomdát, a kitől a 80-as évek végén ifj. Berger Sámuel könyvkereskedő vette meg és bírja mai napig. Hügel Ottó könyvkereskedő 1868-ban új nyomdát nyitott Nagyvárádon, a melyet tőle annak mostani tulajdonosa, Láng József vett meg, a »Nagyvárad« című napilappal együtt. — A kecskeméti nyomda leírásába is csuszott be személyi hiba (Gr. Sz. májusi füzet). Helyesen ugyanis a nyomdaalapító Szilády Károly elhalálózásával fia, Lajos, ki végzett mérnök és egy időben országos képviselő is volt, lett az üzlet birtokosa; ezt pedig, elhunytá után, a jelenlegi tulajdonos, Szilády László, követte.

CSARNOK.

Egy öreg szedőről.

(Törött spáciumok.)

II.

Nem emlékszik rá közülünk senki, hogy mikor lépett be az üzletbe, olyan régen ott volt. A fáma azt beszéli, hogy régebben ott van, mint a főnök, a ki pedig már több, mint 25 év előtt vette át elődjétől az üzletet.

A nyomda, a hol János bátyánkkal együtt kapkodtuk sorokká a betűket, ott volt Erdély bérczei közé beékelte egyik városkában. Mi nem szőlítottuk az öregot soha másként, csak: »János bátyám!« Nem is haragudott érte. Becsületes neve Negru Juon volt, de mint olyan szedő, a ki »a világban megfordult« — mint ő szokta mondani — letette a barbár hangzású nevet és a tetszetősebb »Fekete János« névvel cserélte fel. A világban való nagy utazása pedig abból állt, hogy az alig néhány mértföldnyire fekvő Kolozsvárról, hol kitanult és felszabadult, gyalog »utazott« ide hozzánk. Erről az útról szeretett az öreg leginkább beszélni.

Amugy nagyon szeretünk mi János bátyánkat. Olyan öreg szedő volt ő a régi genreből, a kinek véleménye az volt: »inkább 20 sorral kevesebbet egy nap, de hibátlanul.« (Ez is az ő mondása volt.) Ugy is tett! Szedett annyit, mint egy kétéves tanoncz, de az ár használatát nem ismerte.

Türelmes ember volt. Ezen tulajdonságát fel is használtuk mi ifjabbak mindenben. Tanács kellett — persze, hogy mindig csak pénzügyekben — hozzá mentünk, mindig volt néhány ropogós bankója, melylyel bennünket kiscigitett.

De legtöbb esetben e keresztényi jó erkölcsét arra használtuk fel, hogy megtréfáljuk. Nem állhatom meg, hogy a boszantására elkövetett csinyekből egyet-mást el ne mondjak.

Leghiúbb volt az öreg az ő »szűz-hasábjaira«, minket pedig ifjakat ez boszantott leginkább. Egy napon — valami vallásos művecskét szedtünk — az öreg szedéséből kiemeltünk két sort, úgy, hogy ő ezt nem vette észre. Hogy bámult szegény ezen az ő »első temetésén«. Mi meg siettünk megszerezni a levonatot és csaptunk olyan temetési menetet, minőre az »Entreprise« sem képes. Egy üres forma-deszkára felragasztottuk a levonatot, négyen vállunkra vettük

a deszkát, ketten pedig jobbról-balról egy-egy égő gyertyával a kézben, valami gyász-indulót kornyikálva, bejártuk a szedő-termet.

Szegény János bátyánk megtört bűnös-ként nézte ezt a furcsa proceszsiót, és mindegyre azt hajtogatta: — Nem tudom, hogy történhetett!

No most már, ha ezt elolvassa, fogja tudni.

Shokásunk volt, hogy ha valaki jött a nyomdába, a ki a viszonyokkal nem volt ismerős, rendszerint János bácsihoz küldtük, azzal az utasítással, hogy jó hangosan beszéljen, mert az öreg ur süket. Mi meg jókat kacagtunk a kölcsönös kiabálásban.

Két dolgot szeretett leginkább. Az egyik a pipa volt, a másik a papamorgó. Mind a kettő elválhatlan társa volt. Azaz, hogy volt még egy ilyesminek keresztelt társ, a felesége — Erzsók néne — de biz, ettől szeretett az öreg el-elmaradozni, különösen akkor, ha a fennebbi elmaradhatlanok már nagyobb erkölcsi behatást gyakoroltak rá, a mi bizony nem is valami nagyon ritkán történt. No de majd visszatérünk még Erzsók asszonyra!

A pipától csak egyszer maradt el. Természetes, hogy ennek is mi voltunk az oka! Egy észrevétlen pillanatban a dohányja közé parányi lögyapotot tettünk, a minek következménye lett, hogy az örökön füstölő, kevésbé illatos jószág a fogai közt explodált. Ezért egy ideig nem vett új pipát, mert szerinte a »státusz« volt az oka, a miért olyan veszedelmes tárgyat, mint a puskapor, árúsít a dohányban. No de nem sokáig tartott az atheismus.

Az öreg iránt érzett tiszteletünknek kifejezést adandó, elhatároztuk, hogy megünnepeljük 50 éves nyomdász-ságának jubileumát, de olyan dárídóval, olyan húhóval, hogy a városka hetekig sem fog egyébről beszélni, mint János bátyánk jubileumáról. Mert az egész városka ismerte és kedvelte az öregot, azért terveztük nagyszabásúra az ünnepélyt. Elhatároztuk, hogy bankettet rendezünk és itt nyújtjuk át a személyzet ajándékát, a mi egy ezüst sorzóból (magyarul: vinkel) fog állani.

Ember tervez, Erzsók asszony végez. E biográfia hiányos volna, ha nem vázolnám János bácsi másik felét is, — a feleségét. Erzsók néne ma már tisztességes matróna, de azt beszélük, hogy ifjabb éveiben különös kegyeiben részesítette az ifjabb nyomdász-népet; természetes, ezt még hajadon koráról rebesgették a gonosz nyelvek, meg azt is, hogy későn szánta el magát arra, hogy elvegye a János bácsit.

Szándékosan mondom így, mert határozottan így beszélük, jobban körvonalozván illetéknépen azt, hogy Erzsók asszony nagyban hasonlított Istenben boldogult Socrates görög bölcs Xantippe nevű nejéhez. János bácsi Erzsók asszonyt a nyomdagép mellől vette el, mert hajadon korában »schöndruck« és »punkturá-
val« foglalkozott.

De hát Erzsók asszony csak azért jut e keretbe, mert ő volt az, ki a jubileum szép tervét semmivé tette. Történt pedig ez úgy, hogy előzetes értekezés címén egy olyan dinom-dánomot csaptunk, hogy mindnyájan a magasabb régiókban jártunk. János bátyánk is velünk mulatott. Az értekezési muri helyére

valami nappali fény kezdett már derengeni, midőn kinyílt az ajtó és azon Erzsók asszony lépett be. Minden jó lélek dicséri az urat. Mindnyájan készülünk egy-egy hatalmas dikcióra ama bizonyos jubileumi ünnepélyre, de bátran merem állítani, hogy mindnyájan együtt nem beszéltünk volna annyit, mint Erzsók asszony maga. János bátyáinknak meg éppen ebben a pillanatban volt az a pechje, hogy nagyban hasonlított az oceánban utazó emberhez, midőn az a famózus tengeri betegség egy bizonyos stádiumához ért.

Másnap megkaptuk János bátyánk lemondását minden ünnepeltetésről, indokolva e tényt családi körülményekkel. A kis városi pletyka papucsot és főzőkanalat emlegetett a családi körülmény helyett.

Igy hát nem jubiláltunk.

Miután mi sem lehetetlen, így az is lehetséges, hogy e sorok eljutnak majd abba a kis városkába, hol János bátyánk él. Némileg megtisztelve fogja magát érezni az öreg ur; hogy ime, már széles Magyarhonban meg fogják ismerni. Másrészt bizonynyal így fog kifakadni:

— Hej adta négy szeműje, (mert hát kénytelen vagyok két szemem gyengéjét másik kettővel pótolni) hát engem is idehozott!

Ide bizony, János bácsi, hogy ismerjenek meg a többi kollegák is egy tipikus alakot.

Augenfeld Miksa.

VEGYESEK.

Mellékletünk. Mai számunk melléklete ama dicséretes törekvést tünteti elő, melyet a »Magyar Nyomda« művezetősége utóbbi időben kifejt. A szabad irányban tartott körlevélen a modern címzetűk legújabbjai nyertek helyes alkalmazást. A szövegbetűket kissé túlnagynak véljük; egy fokkal kisebb betű emelte volna a hatást. Egyébként a szedés jó, harmonikus; a nyomás igen tiszta; a színek választása és az árnyalás dicséretre méltó, úgy hogy a szedőt és nyomót is egyformán elismerés illeti. — Második mellékletünk elmaradásaért jövő számunkban kárpótoljuk olvasóinkat.

Engel György veterán szaktársunk megkapta legfelsőbb helyről is a jól megérdemelt kitüntetését, a mennyiben a király a *koronás ezüst érdemkeresztet* adományozta neki. Az érdemkereszt átnyújtása házi körben történt, a mennyiben csak a kitüntetett családja és a »Pester Lloyd« szellemi és technikai személyzete volt jelen. Dr. Falk Miksa szép beszédet intézett az ünnepelthez, melyben kifejtette, hogy azért nem rendezett nyilvános ünnepélyt, mert arra a munkás-zubbonyra akarta a királyi kitüntetést föltűzni, a melyben ezt kiérdemelte. A könnyekig meghatott nevében Müller Ágoston felcélós üzletvezető válaszolt, megköszönvén Falknak a munka érdemének elismerésében kifejtett fáradozását. A szép kis jelenetnek a kitüntetettnek és dr. Falknak lelkes éljenzésével ért véget. Részünkről is gratulálunk derék öreg szaktársunknak a legfelsőbb kitüntetéshez, mely ezuttal igazi érdemet jutalmaz!

A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők budapesti dalkörének, mely »Ébredés« nevet visel, e hó 10-én volt zászlóavatási ünnepélye, melyen több helybeli dalárdán kívül a temesvári szaktársak »Typographia« dalegylete is résztvett. A távol délről jött dal- és szaktársak ugyancsak megállták helyüket s egy-két szép német dal mellett oly ropogós magyar nótákat daloltak, hogy vége-hossza alig

volt a publikum lelkesedésének. A házigazda »Ébredés« igyekezett vendégszeretőleg ellátni őket itt tartózkodásuk alatt, már a mennyiben ez tehetségében állott, s így mindkét fél, házigazda és vendég, szép pár kellemes órát töltöttek együtt, melyek kölcsönös jó emlékeket hagytak a testvéreként elváltak kebelében.

A Pesti könyvnyomda-résztvénytársaság üzleti helyiségeit a nyár folyamán tetemesen megnagyobbította, úgy, hogy kitűnő berendezésével most már bátran a legelső nyomdai intézetnek mondható. Az ezelőtt bérbeadott első épületrészt foglalja magában jelenleg az igazgatói irodákat, a hangjegymetszést, a litografiát, a könyvkötészetet, a betűöntődét, úgy, hogy a második udvar, melyben eddig az egész nyomdai helyiség irodákkal együtt elfért, most kizárólag a szedő- és nyomó-osztály céljaira szolgál, az előbbi az egész első emeletet, az utóbbi pedig a földszintet foglalván el. Most folyik a villamos világítás berendezése, melynek elkészülte után az intézet a fővárosnak csakugyan egyik érdekes látványossága lesz.

A kalendáriumosoknak. A következő barátságos figyelemzetet írja *Jókai Mór* a »Pesti Hírlap«-ban: Végignéztem valamennyi naptárunkat. Mindenre jók azok, csak naptárnak nem. Tíz élő ember közül kilencz nem találja meg benne a keresztnevét. Pedig a névnap nagy dolog! A mi naptáraink névsorozata mind a XII-ik századbéli barátok és apácák használatára van összeállítva. Kit hívnak mai nap Frumentiusnak, Quirinusnak, Pafnutiusnak, Pamfiliusnak, Ediltrudnak, Zefrinnek, Gorgonnak, Malakiásnak, Jucundusnak, Saturninnak? Tudom, hogy ezek mind szentek és martýrok nevei, méltók, hogy megörökíttessenek; helyeslem is, hogy egy rubrikában őseredeti sorozatban felhozatnak, de azok mellett ott kellene állani egy másik lajtstromnak, melyben minden modern név megtalálná a maga állandó helyét egy bizonyos napon. Csak nőnevet elszámlok egy egész sereget, mely hiányzik a naptárainkból: »Flóra, Laura, Olga, Szidonia, Lucretia, Rachel, Izabella, Lea, Angelika, Kamilla, Miranda, Dina, Ida, Izaura, Ciprienne, Vera, Amanda, Gemma, Hermina, Serena, Viktoria, Gizella, Carolina, Ada, Serafina, Sarah, Elvira, Adrienne, Alice, Bianca, Erica, Adelina, Abigail, Lenke, Emma, Hilda, Corinna, Heloisa, Cynthia, Hortense, Edith, Amália, Fedora, Ottilia, Zenóbia, Vanda, Leona, Atanazia, Diana, Palma, Melánia, Malvina, Regina, Stella, Renée, Noémi«. — Több mint ötven nőnév hiányzik a sorból, a melyeket általánosan használnak s a mikre keresztelnek. Hát még aztán a magyar nevek! No azokról még nem is mer álmodni a kalendáriumos! Hol keressük a napot, a melyen felköszönthet: »Árpád, Zsolt, Géza, Béla, Szabolcs, Ákos, Opor, azután Piroksa, Aranka, Gyöngyvér, Enikő, Ibolyka, Delinke, Zenő?« Hozzátehetjük még az idegentől átvett, de elterjedt neveket; hol van »Rudolf, Adolf, Algernon, Arthur, Richard, Ivor«, mind igaz magyar viselte nevek? Aztán a mi végképen el van felejtve: a magyar nemzeti ünnepek. Hát nem szép volna egy ilyen külön összeállított magyar névlajstrom közepett a magyar történelem és a jelen élet örömnépeit és gyásznapjait, kit vörössel, kit feketével megjelölni, például a márczius 15-ét, a király koronázásának napját és egyéb évfordulókat, a miket a magyar nép meg szokott ünnepelni szíve szerint, a maga emlékezetéből? Lássátok, édes utódaim a nyomdafestékben, én is csináltam egyszer kalendáriumot az ötvenes években, »Országos nagy naptár« volt a neve. Nem kérkedem vele, hogy milyen szép naptár volt; volt is nagy kelete, azon mult el, hogy a kiadója elvitorlázott Amerikába, ott lett belőle generális. — Hát ebben a naptárban mind megvolt az, a mit most rajtatok követelek: magyar névlajstrom, magyar történelmi ünnepekkel. Keressétek ezt a naptárt valahonnan elő és csináljátok utána. Majd meg-lássátok, hogy nem bánjátok meg!

A **Budapesti Hirlap** a mult napokban saját házába költözött, melyben kényelmesen berendezett nyomdája van, egyéb gépek mellett ugyancsak a helybeli Wörner-gyár által épített két iker-körforgó géppel. E gépek egyenként képesek egyszerre három ívet, azaz 24 oldalt nyomtatni, felválni, összehajtogatni óránként 15.000 példány maximális sebességgel, a mi 45.000-nyi ívszámnak felel meg. Ilyen ikergép van Bécsben kettő és Németországban hat, de ezek közül csak a bécsiek nyomtatnak egyszerre 24 oldalt, a németországiak csak 16-ot. A Budapesti Hirlap gépei abban is különböznek egyéb ily gépektől, hogy míg más gépek csak éppen annyi oldalt képesek nyomni, a mennyire mint maximumra berendezettek, addig a Budapesti Hirlap gépei két oldaltól 24-ig minden páros számban nyomnak, kivéve a 22-öt. Még pedig két oldalban egy-egy gép óránként 60.000-et, 4—8 oldalig 30.000-et, 10—24 oldalig 15.000-et nyom, mindig mint maximumot. Érdekesen írja le a Budapesti Hirlap, hogy történt a gépekre a megrendelés a Wörner cégnél. »Most egy éve körülbelül — írja — hogy még álmunkat is az a gondolat foglalta el, hogy hol rendeljük meg az új ház számára az új gépeket. Franciaországban is, Németországban is vannak régi gyártelepek, a melyek ily gépeket készítenek s Magyarországra, azt lehet mondani, majdnem kizárólag két híres német cég piacza. E cégek a maguk készítményeivel azt az abszolút biztosságot nyújtják, a mely emberi munkánál egyáltalán lehetséges. Világos, hogy annak, a ki újságházat épít és gépeket rendel, erre az abszolút biztosságra szüksége van. Mégis a német cégek mellett felszólítottuk az egyetlen magyar céget is, a mely nyomtató gépeket készít, hogy írjon ajánlatot. Ez a cég a Wörner J. és társa, mely elsőrendű vállalat európai piaczcél és tekintélyvel malomgépekre, de inkább becsvágyból, semmint üzleti czélokért, nyomtató gépekre is berendezte gyárat. Nálunk két iker-rotációs, három gyorsajtó, ezenkívül egy amerikai gyorsajtó és egy egész nyomda felszerelése volt szóban, de a döntő momentum természetesen a két újságyomtató gép volt. A sok hánykódás és tanácskozás közben egyszer az öreg Wörner, a magyar cég feje és lelke, ezt a szót ejtette el: Ha ezt a berendezést nem én csinálom a Budapesti Hirlapnak, akkor egyáltalán nem tudom, mért tartom fenn gyáram e részét s mért nem szoritkozom arra, a miben mindenütt az első vagyok: a malomgépekre. Ez a közbevetett mondas egy régebbi dolgot juttatott eszembe. A kir. opera színpadának megépítéséről volt szó, melyre zseniális színpadi gépmesterünk, Galló György is pályázott, de a versenyben ellenében nyertes lett elsőbbségben egy kontár, a ki még csak a terveket sem tudta maga készíteni, utóbb az aszfaleja, a mely 400.000 forintért örökre tönkretette az opera színpadát. Galló, immár szürkülő hajjal, kétségbe volt esve. Nem mondom, hogy sirt, de vigasztaló szavaimra azt felelte: »Uram, én első ifjuságomtól kezdve szenvedélyből vagyok ezen a pályán, életemet áldoztam rá, csekély vagyonomot fordítottam reá s tudom, mit tudnak mások, tudom, mit tudok én és most volt alkalom egyszer Magyarországon, a milyen az én életemben többé nem lesz, hogy ebben a nembem egy dolgot lehet alkotni és ettől engem kontárok és jövevények elütöttek, a kik visszahozhatatlanul elrontják a dolgot. Immár nem tudom, miért éltem, miért küzdöttem e világon!« Most mi állottunk ilyenkor szemben egy magyar céggel. Legközelebbi találkozásunkkor így szóltam az öreg Wörnerhez: Jól van, uram, de tudja meg, hogy minékünk a gépek dolgában abszolút biztosságra, tehát abszolút biztositékre is van szükségünk. — És mit nevez ön abszolút biztositéknak, kérdi a gyáros. — Az ön torkát és a vagyonát. — Itt van, mondá ő, az ujját a torkán végighuzva, tessék megcsinálni az írást. Így lett, hogy a Budapesti Hirlap gépeit a budapesti gyár készítette. Ezek a gépek indultak

meg ma és hivatva vannak megbizonyítani azt, hogy nyomtató gépekért, a legmerészebbekért is, nem kell többé senkinek innen külföldre mennie. — A Budapesti Hirlap nyomdája a szedőtermében is több újítást hozott be. Ilyen az *aluminium-sorzó*, mely könnyűségénél fogva előnyös; azután a *hasábzáró*, mely a zsinórral való kikötést helyettesíti. Igen czélszerű *levonó-prés* is van alkalmazva, mely sokkal olvashatóbb levonatokat produkál könnyed kezeléssel, mint a már különben is csaknem egészen kiszorított kefe általi levonás. A *tördelő asztal* négy méter hosszú és 1 1/2 méter széles, s az egész vaslemezrel van bevonva. Szóval, a Budapesti Hirlap nyomdája, úgy látszik, egy igen modern eszközökkel berendezett újságyomda. Azért mondjuk: »úgy látszik«, mert személyesen még nem volt alkalmunk erről meggyőződni, s ez adatokat magából a Budapesti Hirlapból veszszük át; de jövő számunkig mindenestre szerét ejtjük személyes tapasztalatok utján erősíteni vagy bővíteni még ez adatokat.

A **Magyar Hirlap** előfizetői részére kölcsönkönyvtárt rendezett be, melyből az előfizetők naponként reggel 9-től délután 6-ig vihetik a könyveket olvasásra, sőt kívánatra a megjelölt könyveket az előfizető lakására küldik. A több ezer kötetből álló könyvtár jegyzékét a Magyar Hirlap díjtalanul bocsátotta előfizetői rendelkezésére.

Az **Ohm és Simon** helybeli cég, mint halljuk, a Kosmosműintézetben kitünően bevált villamos világítást rendezett be. Az érdekeltek figyelmébe ajánljuk a cégnek lapunkban megjelenő hirdetését.

»**Egészségügyi Értesítő**« címmel július 1-je óta egy kiválóan ügyesen szerkesztett szaklap jelenik meg havonként kétszer a belügyministerium kiadásában. A lap szerkesztője az orvosi szakirodalom terén már is szép nevet kivívott *dr. Preysz Kornél*, a ki fáradhatlanul buzgólkodik, hogy hazánk egészségügyét e valóban hezagot pótló, oktató és ismertető szakközlönyvel is előremozdítsa.

Kösa (Kossovitz) Rezső szaktársunktól ismét egy kötet elbeszélés jelent meg »*Küzdelmek*« cím alatt. A sikerült, élvezetes költői munkát már annyival is inkább ajánljuk szaktársaink figyelmébe, mert pártolásuk által egy nem mindennapi írói tehetséggel megáldott szaktársunk ambícióját serkentik a további működésre.

Márián György szaktársunk, székesfehérvári nyomdatulajdonos, kire a nyolczvanas évekből számos fővárosi szaktárs emlékezik kellemesen, újabban Moóron főnyomdát nyitott, egyuttal a »*Moór és Vidéke*« című újságot is kiadván, melynek felelős szerkesztőjeként ugyanő van megnevezve. Alkalmunk volt látni ez új nyomdából kikerült apróbb nyomtatványokat, melyek mind a nyomda szép és praktikus berendezésére vallanak.

Kalendárium-áradat. A helybeli *Kosmos* műintézet *huszonkét* különböző naptár megjelenését hirdeti saját kiadásában 1894. évre. A többnyire színes nyomatú képekkel díszített naptárak ára 25—55 kr. között váltakozik.

Krause Károly lipcei gépyára pazarul kiállított katalógust küldött be szerkesztőségünknek gyártmányairól. Mint-hogy az érdekes küldeményt lapunk zártakor vettük, behatóbb méltatásába csak jövő számunkban fogunk bocsátkozhatni.

Horganyklisék oxidálása ellen óvszerűl vazelin ajánlatik egy német szaklapban. E czélra a klisé egyszerűen bevonatik ecsetelés által vazelinnal. Ezen anyag nem keményedik meg és akármikor letörülhető tisztító ronggyal. Az ilyformán bekent kliséket vízben is lehet huzamosb időn át tartani.

Párisban jelenleg 2287 hirlap jelenik meg; e közt van 190 politikai tartalmú lap, 176 orvosi, 53 irodalmi, 204 financiális, 45 sport, 82 jogi, 22 színházi és 83 különböző társulati lap. A departementok és gyarmatok összesen 3748 újsággal bírnak, e közt 337 naponként jelenik meg.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdánkenti
clarusításával a fővárosban
Kubin J. colporteur van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétszeri közlésnél 30, hat-
szori közlésnél 15% engedtetik.

A lap papiroza Dávid K. és Fiától. — Szövegírás az Első Magyar
Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felvetés szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

BÖLE JÓZSEF
NYOMDAI ASZTALOS
BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak
és azonnal szállíthatók.

*Nyomdai szekrény- és állvány-javításokat és
vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.*

OHM és SIMON

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 13. SZ.
Schuckert és Társa
nürnbergi közkereseti társaság képviselője.

VILLAMOS GÉPEK GYÁRA.
LÁMPÁK ÉS KÉSZÜLÉKEK.

Villamos világítási berendezés minden nemben és
terjedelemben.

Villamos erőátvitel. Villamos vasutak.

Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papírárúk.

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(Égészsz- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játzóártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papírt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

Krause Károly gépgyára, Lipcsében.

Főképviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckett Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiéknél minta-raktárak is vannak.

WILHELM WIEGAND

DRESDEN-A.

(Németország).

Ajánlja

„TRIUMPH“

HENGERANYAGÁT.

Nagyszerű, szép és fölülmulthatatlan!

Megrendelhető minden tetszés szerinti keménységi fokban.

Szállítás a világ minden országába.

ALAPITTATOTT 1879-BEN.

Minták, használati utasítással együtt, bérmentve küldetnek.

MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE

1894. ÉVFOLYAMÁRA

előfizetéseket (helyben 60 kr., vidéken 67 kr.) elfogad a »Grafikai Szemle« kiadóhivatala Budapest, V. ker., hold-utca 7. szám.

BEIT & PHILIPPI

Fabrik von schwarzen und bunten

BUCH- & STEINDRUCK-FARBEN
FIRNISSEN.

„HAMMONIA“ WALZENMASSE.

HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
STASSFURTBAN

Készít fekete és színes

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET HAMMONIA HENGERANYAGOT KENCZÉKET.

Vezérképviselet és gazdagon fölszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST Nagykorona-utca 3.

KIÜNTRTÉSREK: *Deés*: Ezüst érem.
Besztercze: Arany érem.
Grács: Nagy ar. díszérem.

Első magyar hengeranyag-gyár

SCHARSACH ALAJOS

BESZTERCZÉN, ERDÉLY.

Új Excelsior-hengeranyag körforgógépek, gyorsajtók és amerikai tégelynyomású gyorsajtók számára.

100 kiló 150 frt, szabad csomagolás mellett.

Ezen hengeranyag a legjobb és legtisztább nyers anyagból van készítve, fölülmul minden másnemű hengeranyagot. Ezen anyagból öntött hengerek jó festékkel kifogástalan ősztá nyomtatot adnak; sokáig tartó használhatóságuk által **olcsóbbak** bármely más hengeragnál, nem veszti el soha tapadóerejét, nem lesz keményebb, időváltozásnak nincs reá hatása; továbbá nem sérül meg oly könnyen és nem zsugorodik össze soha, úgy hogy évekig használatban maradhat, a nélkül, hogy átöntenék. Azonkívül kezeskedem, hogy ezen anyag pótananyag hozzátetele nélkül legálább tizszer átönthető, a mi az eddigi hengeranyagoknál lehetetlen volt, mert azok (daczára annak, hogy drágábbak) többnyire olcsó nyers anyagból vannak készítve és ennek következtében csak fáradsággal önthetők át kétszer-háromszor, hogy azután mint tökéletesen hasznavehetetlent eldöbhasuk. Meg vagyok győződve, hogy próbahasználat után csakis e rendkívüli előnyöket nyújtó hengeranyag fog használatba vétetni.

E hengeranyag külföldön már nagyon elterjedt.

A hengeranyag a rendszeren kívül lágyabb vagy keményebb alakban is szállítható.

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER ÉS MIKA

Nagy választékot tart a legkülönbélebb czélszerű és divatos

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Budapest, Király-uteza 83. sz.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Első Magyar Könyv- és Könyomdai Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Újság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESYÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEEL DÍJAZVA.

ELSŐ MAGYAR
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR

BECHER FRIGYES
ÉS TÁRSA

BUDAPEST,
VI., Csengery-utca
55. sz.

TELEFON 1308.

T ajánlják a t. könyv- és könyomda-tulajdonos uraknak szájat gyártmányaikat, u. m.:

természetes és glacé-kartonpapir

tekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műszakilag vágott csím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:

fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

Fénykép és

Fototechnikai

Műterem

A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST

Hatvani-utca 1. szám a.
(Ferencziek bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:

ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukciókkal 1 méter nagyságig

**FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL**
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

Belsőöntőde, galvanoplasztikai

és
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER

Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:

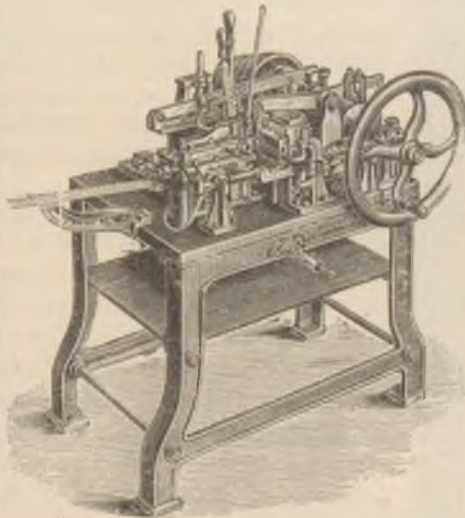
IROTT, KÖRLEVELEK

és
MEDIÆVAL-BETÜK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

GÉPGYÁR Különlegességek az öntőde, rézleányártás, tömítőde és galván-lemezek minden szükségleti kellekeiből s a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből

KÜSTERMANN & COMP.
BERLIN, N. 20.

ÚJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
Főlűmulhatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos magasság, csekély anyag-vesztőség.

A folyó évi június hó 5-én Budapesten megalakult

MAGYAR VILLAMOSSÁGI

RÉSZVÉNY-

a nagyérdemű közönség
tudomására hozza azt, hogy működését
megkezdette.

TÁRSULAT

A magyar villamossági részvény-társulat a »Ganz és Társa« vasöntő- és gépgyár részvény-társasággal kötött egyezmény alapján a »Ganz és Társa« czég és Budapest fő- és székváros között a villamos világítás ügyében kötött szerződést átvette s így Budapest fő- és székvárosában az említett szerződés értelmében a villamos világítást és erőátvitelt a magyar villamossági részvény-társulat fogja szolgáltatni.

E czélra központi villamos telepe Budapesten, a külső Váci-úton épül és építése annyira előrehaladt, hogy a

MAGYAR VILLAMOSSÁGI RÉSZVÉNY-TÁRSULAT

központi villamos telepe már a folyó év őszén üzembe vehető.

Ez okból a magyar villamossági részvény-társulat már most elvállalja a lakásoknak, üzleteknek, telepeknek és más helyiségeknek villamos világítására vagy ipari erő-szolgáltatásra való belső berendezését, valamint elvállalja az általa épült, mint az esetleg más vállalkozók által netán már esz-közölt villamos berendezéseknek a fő- és székváros balpartján épügy, mint jobbpartján fektetendő kábelhálózatához leendő csatolását és a villamos áramnak annak idejében leendő rendes szolgáltatását.

A MAGYAR VILLAMOSSÁGI RÉSZVÉNY-TÁRSULAT

ügykörébe felvette továbbá azt, hogy Budapesten kívül, villamvilágításra és központi villamtelepek felállítására más városokban és községekben is engedélyeket szerez és ott, a mennyiben a távvezetés szükséges, az általánosan kitűnőnek elismert Ganz-féle transzformator-rendszert (Zipernowsky-Déry-Bláthy szabadalma) fogja alkalmazni.

Tervezetekkel és költség-előirányzatokkal, valamint netán kívánt felvilágosításokkal szívesen szolgálunk.

Jelentkezések budapesti központi villamos telepünkhöz való csatlakozás iránt elfogadtatnak ideiglenes irodánkban

V. kerület, Thonet-udvar, II. emelet, 2. lépcső,

nemkülönben Ganz és Társa czég városi irodájában (**Gizella-tér, Haas-féle palota**).

Rust J. H. és Társa

BKTÜÖNTÖDEKJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármínő nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniaiák és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kiltüntetve. * Szolid kivitel.

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemigraphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű daczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, terkepék, hálózatok fotolithographia útján a legújánsabban s pontosan sokszorosíttatnak.

Külön berendezés házon kívül fényképfelvétele.

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I., KOLOWRATRING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.	100 ko frt kr	Másolófestékek	1 kilo frt kr	Színes festék.	1 kilo frt kr	Selyemzöld, süvegen,	1 kilo frt kr
a) Gyorssajtóknak.		lila, kék, fekete vörös		Kő-és könyvnyomdáknak.		4 árnyalat	3
CIII Hirlapfesték	52	Könyvnyomda-festék.		Kárminlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	2
CII »	60	Kézi-és gyorssajtóknak.		» 2	30	4 árnyalat	12
CI »	68	Gravirfesték II.	150	» 3	24	Chromoxyd-zöld, legfin.	6
BIII Könyvfesték	76	Tollfesték II.	2	Geraniumlak 0	24	» valódi olivzöld.	6
BII »	84	Tollfesték I.	3	» 1	20	» 2 »	4
BI Accidensfesték	90	Krétafesték III.	4	» 2	16	» 3 porban	2
AIII Illusztráció-festék	120	» II.	7	Florentini lakk 1	4	Kobaltkék, legfinomabb	40
AII »	170	» I.	3	» 2	3	Párisi kék	5
AI »	250	Átnyomó festék	10	Rózsaszínű krapplak 1	16	Milori kék világos és sötét	5
AO Disznyomáshoz	4	Ércnyomó festék II.	120	» 2	10	Sepiabarna	4
AOO »	6	» I.	150	Kárminczinóber 3 árnyal.	4	Terra di Sienna	2
AOOO »	8	Kenczék.		Czinóber-utánzat	2	Mahagonibarna	2
b) Kézi sajtóknak.		Könyv-, kő-és ércnyomáshoz.		Antikármin	8	Kremsi fehér	2
CCH Könyvfesték	90	Gyöngye	1	Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Hőfchér	1
CCI »	1	Középerős	120	» 2	16	Finom színes festékek	
BBII Accidensfesték	120	Erős	140	» 3	12	kenczében törve, körülbelül 25%-al olcsóbbak.	
BBI »	160	Aranyfüst-kencze	2	Chromsárga, vegy. tisztá,		Bécsi hengeranyag.	100 ko
BBI »	240	Ércnyomáshoz	1	4 árnyalat, süvegekben	3	3. sz. Igen szilárd	150
AIII Illusztrációknak	3			Chromsárga, vegy. tisztá,		2. » Szilárd	150
AII Finom	4			4 árnyalat, darabokban	2	3. » Crème	150
AI Disznyomáshoz	6			Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24		
AAO Glacépapír-nyom.	8			Ockersárga, 4 árnyalat	2		

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sconto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTÖDE

RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan fogatosíttatnak.

* * *

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS GZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLEBB ÉKITMÉNYEK

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEK BEN.

GALVANOPHASTIKA. ❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ **FÖMÖNTÖDE.**

E lap szövege az öntöde betűivel nyomatott.

MAGYAR NYOMDA

Nyomdai műinté-
zet. könyv- és
hirlapkiadóhivatal.

T. cz.

Szives figyelmébe ajánljuk tetemesen meg-
nagyobbított, egészen új és a legmodernebb
betűkkel, valamint rotációs és új gyorsajték-
kal berendezett vállalatunkat, a

Magyar Nyomda

nyomtatvány-szükségletének fedezésére.

Főszlyt fektetünk arra, hogy a nálunk megrendelt nyomtat-
vány, legyen az bár a legegyszerűbb célra szolgáló is, tiszta,
hibátlan, tetszetős és pontos kiállításban kerüljön ki a sajtó alól.

Közvetlen összeköttetések a legnagyobb papirgyárakkal
lehetővé teszik, hogy nyomtatványainkhoz a legjobb minőségű
papírokat adjuk s azokat a legjutányosabban számítsuk.

Nyomdánk el van látva könyvkötő műhelylyel is, minél-
fogva az üzletünkből kikerülő munkák házilag fűzetnek és köfzetnek,
tehát jutányosabban állíthatók elő.

Kérjük a t. Czimet, hogy becses bizalmával és rendelé-
seivel vállalatunkat megtisztelni sziveskedjék. Az idecsatolt levelező-
lap felhasználásával kifejezett kívánságra szivesen küldjük el inté-
zetünk képviselőjéi, ki a szükséges felvilágosításokkal és költség-
veléssel is szolgál.

Kiváló tisztelettel

Magyar Nyomda

József-körut 47.

NYOMTATVANYOK

kereskedők, gyárosok és iparosok
részére.

Jegyzékek, számlák, ezimkar-
tyák, levélborítékok és levél-
papírosok, memorandumok stb.

PÉNZINTÉZETEK,
ÉPÍTÉSI-VÁLLALATOK,
HELYTÉRDEKŰ VASUTAK
teljes felszerelése,
RESZVÉNYEK, SZELVÉNYEK,
elsőbbégi kötvények,
ERTEKPAPIROK, ÉVI JELENTÉSEK,
rovatos ívek, tabellák stb.

MEGHÍVÓK
eljegyzésre és esketésre,
TÁNCZYIGALMAKRA,
hangverseny-műsorok,
GYÁSZJELENTÉSEK.

MENU-KÁRTYÁK
a legdiszesebb kivitelben.

KÜLÖNLEGESSÉG
kitünő magyarsággal
és idegen nyelven, helyesen
kiállított

É P T H A P Q D K H B A N .

Pinczérszámlák,
BOR- ÉS SÖR-CZIMKÉK.

NAPILAPOK,
hetilapok, szaklapok,
képes folyóiratok,
előállítás, diszes, pontos és
jutányos kivitelben.

Ezek szállküldése (expediálása.)

Bármily terjedelmű
REGÉNYEK, ELBESZÉLÉSEK,
KÖLTEMÉNYEK,
tudományos és szakmunkák
előállítás stb.

Nyitra. Huszár István. Iritzter Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szokolca. Skarnitzl József Örökösei.	Szerencs. Simon József.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János.	Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Friedl Dávid).	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser Benő. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyvnyomdája.
Oroszáza. Veres Lajos. Altstädter M. J.	Rimaszombat. Gyórfy P. G. Rábeli Miklós.	Szász-Régen. Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Szilágy-Somlyó. Böhlöni Sándor.	Ungvár. Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rózsáhegy. Salva Károly.	Szász-Sebes. Stegmann János. Winkler Gusztáv.	Szolnok. Bakos Istvánné. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Vezéry Ödön. Wachs és Pauncz.	Ujverbász. Berkovics Márk fióknyomdája.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Salgó-Tarján. Friedler Ármin.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Szombathely. Bertalanffy József. Fekete István. Gábrriel Ágoston. Seiler H. Özvegye.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Sárvár. Jacoby Bálint.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. Litteczky Endre »Szabadsajtó« nyomdája.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Ó-Széplak. Nyittravölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája (tul. Ehlert Gyula). Löwy Adolf. Landesmann M. és Társa.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Fürtös Testvérek. Várnai Lipót.	Tapolca. Löwy B.	Versecz. Wetli és Veronits. Kirchner J. E. Özvegye. Kassanovits E. Kehrer Lajos.
Paks. Rosenbaum Miksa E.	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalom. Ifj. Kiss Ferencz.	Tata. Engländer Jakab.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kosanics M. Miklós. Wittigschlager Károly.	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegszárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Temesvár. Csanád egyházmegyei nyomda. Délmagyarországi szövetkezeti nyomda. Freund Gyula. »Posauna« nyomdája. Rácz M. Stern Gusztáv. Stéger Ernő. Uhrmann Henrik. Veres Samu. »Unio«-könyvnyomda (tul. Ifj. Stelner Károly).	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Tolna. Selly József.	Zenta. Schwartz Sándor. »Zentai Hírlap« nyomdája.
Pécs. Engel Lajos. Lyciumi nyomda. Taizs József. Taizs M. özvegye.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székely-Udvarhely. Becsek Dániel.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zilah. Seres Samu.
Pécska. Ruber István.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Székesfejérvár. Márián György. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Torda. Pollak Mórlicz.	Zólyom. Nadosy G.
Perjámos. Pirkmayer Alajos.	Sopron. Breiner E. és Fia. Litfass Károly. Romwarter K. és Fia. Rónai Frigyes.	Szemesváros. Sima Ferencz. »Szentés és Vidéke« nyomdája.	Török-Szt-Miklós. Rubinstein Sándor.	Zombor. Bittermann Nándor. Muzsik A. Oblát Károly Rubinstein N.
Pöstyén Gipsz H.	Stájerlak. Rose V.	Szenicz. Bezso János és Társa.	Trencsén. Gansel Lipót. Skarnitzl Fr.	Zombolya. Wunder Rezső.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt Mór. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Éder és Társa. Schönberger Bernát. »Westungarischer Grenzboten« nyomdája. Wigand K. F.	Sümeg. Nobel Ignác.	Szered. Stern Dávid.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvénynyomda.	Zsolna. Áldori Manó.
	Szabadka. Bittermann József. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz Mór és Társa. Petrovits Dusán dr.			
	Szamos-Ujvár. Gör. kath. egyházmegyei nyomda. »Aurora« nyomda.			

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F.	Illok. Wortmann A.	Petrinja. Pirnath A.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Gy. Jovanović P. Kugli és Deutsch. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Kostinčar K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Buccari. Desselbrunner R.	Karlóca. Pavlović K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec A.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Baics S.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Vukovár. Jancsik E.	Zsid. Mankóvió P.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvénynyomda.	
Gospic. Zupan M.	Mitrovicza. Mitroviczai könyvny.-részvény-társaság. Trumić Konstantin. Trumić M.	Uj-Gradiska. Schiebl A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhly-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: *Arad:* Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debreczen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Eln.: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Várád:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Boncz Tivadar. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Safcsák Rezső. *Pozsony:* Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. *Szeged:* Elnök: Zeisler M.; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszabeni könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonysági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornyánszky V. könyvnyomdája, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre. Elnök: Stern Ferencz (Kertész-nyomda, Mária-Valéria-utca 11.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Sittó József (Pester Lloyd nyomdája).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntője).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ébredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografičko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timot István (Részvénynyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gácsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopicsev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hribor Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgsasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyv- és kőnyomdászok és rajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Bockdrokkersbond.). Elnök: Laslovski Kajetán.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Bulgarsko Tipografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Državen Westnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordingss Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Franciaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladet« nyomdája Kristianiában.

Olassország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdásztársaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, címzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdamunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor recipro a lucratorilor tipografi din România.) Elnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Druzina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állnak velünk kölcsönösségben.